

A U S D R U C K B O O K S

2011

L iteratura je konkurence protismyslů, k nimž vědomí přirozeně a nutně dospívá, jakmile se zabývá tématy nevědomí; a jako každá konkurence, i ona něco stojí. Bylo by třeba ukázat, jak se v tomto smyslu mytologie hroutí a umírá ve dvou klasických románech o pustém ostrově a to jak v Robinsonovi, tak i v Zuzance. *Zuzanka a Tichý Oceán*¹ klade důraz na oddělenost ostrovů, na separaci dívky, která se tu ocitá; v Robinsonovi je zdůrazněn aspekt druhý, totiž hledisko tvorby a nového počátku. V obou případech je způsob, jímž se hroutí mytologie, značně odlišný. V případě Giradouxovy Zuzanky se mytologii dostává veselá a elegantní smrti. U Robinsona je to smrt tíživá. Sotva bychom si dokázali představit nudnější román: je smutné, když jej čtou děti. Robinsonova vize světa spočívá výlučně ve vlastnění a sotva bychom našli vlastníka, jenž by byl více zatížen moralizováním. Místo mýtického znovustvoření světa z pustého ostrova tu jde o restituci každodenního měšťanského života pomocí kapitálu. Všechno pochází z lodi, nic není vynalezeno a vše je svědomitě použito na ostrov. Čas je pouze časem, který je pro kapitál nezbytný k tomu, aby mohl produkovat zisk jako výsledek práce. Předvídavost Boží funguje jako garant návratnosti. Bůh poznává své ovečky, slušné

1 Jean Giradoux, *Susane et le Pacifique*, Grasset, Paris

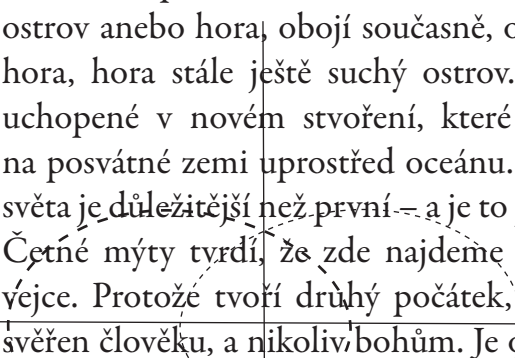
Česky *Zuzanka a Tichý Oceán*, přel. Jaroslav Zaorálek, Praha 1927.

lidi, protože mají pěkné majetky, a pozná darebáky, protože ty nemají špatné, nedbale se o ně starají. Robinsonovým průvodcem není Eva, nýbrž Pátek, učenlivý, šťastný, že je otrokem, a snadno se nechá odradit od kanibalismu. Každý zdravý čtenář sní o tom, že si jednou dá Robinsona k obědu. Je to román, který je nejlepší ilustrací teze, že kapitalismus a protestantismus spolu úzce souvisí. Robinson Crusoe sleduje úpadek a smrt mytologie v puritanismu. Ale v případě Zuzanky je najednou všechno jinak. Zde je pustý ostrov depozitářem hotových, přepychových předmětů. Ostrov bezprostředně rodí vše, co civilizace vytvářela celá staletí, co staletí zdokonalovala a přiváděla ke zralosti. Ale i v Zuzance mytologie umírá, jakkoli po pařížském způsobu. Zuzanka nemá nic, co by znovu tvořila, pustý ostrov jí dává dvojníka všeho, co dává město, všechny jeho výklady; ale tento dvojník nedrží pohromadě a je odtržený od reality, protože se mu nedostává oné pevnosti, kterou věci běžné získávají v lidských vztazích prodáváním a nakupováním, směňováním a darováním. Zuzanka je znuděná dívka; jejím průvodcem není Adam, nýbrž mladé mrtvolky, a až se zase potká s živými lidmi, bude je milovat všechny stejně jako kněz, jako by láska byla minimálním prahem jejího vnímání.

Je třeba opět najít mytologický život pustého ostrova. A určitý náznak zde poskytuje Robinson právě svým selháním: ze všeho nejdříve potřeboval kapitál. Zuzanka byla především a pouze jen oddělená. Ani jeden z nich se nemohl stát součástí dvojice. Je třeba, abychom těmto třem poukazům vrátili jejich mytologickou průzračnost a vrátili se k pohybu imaginace, který pustý ostrov mění na model, prototyp kolektivní duše. Z pustého ostrova se nerodí tvorba sama, nýbrž jen nové tvoření; není to počátek nýbrž nýbrž nové začínání. Je to původ, ale původ druhý. Všechno z něho znovu začíná. Ostrov je minimum nutné k tomuto novému počátku, látka přeživší první počátek, vyzařující jádro či vejce, které musí stačit k tomu, aby se vše znovu zreprodukovalo. To vše zjevně předpokládá, že utváření světa postupuje ve dvou krocích, že má dvě fáze, zrození a znovuzrození, že to druhé je, právě tak nutné a podstatné jako to první, tedy že zrození je nutný kompromis, že je tu proto, aby bylo znovu uchopeno, že je již negováno katastrofou. Druhé zrození zde není proto, že došlo ke katastrofě, nýbrž naopak: katastrofa je tu po počátku, protože již od počátku bylo druhé zrození nutné. Zdroj této představy můžeme však nalézt sami

v sobě: to, co hledáme, když chceme najít život, to poznáváme nikoliv podle produkce, nýbrž podle reprodukce. Zvíře jehož způsob reprodukce neznáme, nemá ještě místo mezi živými tvory. Nestačí, aby všechno započalo, je třeba, aby se všechno opakovalo a bylo dosaženého celého cyklu možných kombinací. Druhý moment není ten, který následuje po prvním, nýbrž je to nové objevení prvního poté, co se uzavřel cyklus ostatních momentů. Druhý původ je tedy podstatnější než první, protože přeskakuje zákon řady, zákon opakování, z něhož nám první původ ukázal jen určité momenty. Tento motiv se však hlouběji než v našich snech projevuje v mytologiích. Známe jej jako mýtus potopy. Archa spočívá na jediném místě země, které není pod vodou: toto místo je okrouhlé a posvátné a z něho znovu začíná svět. Je to ostrov anebo hora, obojí současně, ostrov je mořská hora, hora stále ještě suchý ostrov. První stvoření uchopené v novém stvoření, které je soustředěno na posvátné zemi uprostřed oceánu. Druhý počátek světa je důležitější než první – a je to posvátný ostrov. Četné mýty tvrdí, že zde najdeme vejce, kosmické vejce. Protože tvoří druhý počátek, je tento ostrov svěřen člověku, a nikoliv bohům. Je oddělen masivní

rozlohou potopy. Oceán a voda jsou totiž principem segregace, a takto na posvátných ostrovech, jako je ostrov Kalypsó či Kirké, vznikají výlučně ženská společenství. Počátek sice vzešel od Boha a z dvojice, nikoliv však nový počátek, který vychází z vejce: mytologické mateřství je velmi často parthenogeneze. Tato představa druhého počátku pak dává smysl pustému ostrovu, přežívání posvátného ostrova, který otálí s novým počátkem. V ideálu nového počátku je cosi co předchází před počátkem, co jej přejímá, aby jej prohloubilo a odsunulo v čase. Pustý ostrov je látkou čehosi nepamětného a velice hlubokého.

Část textu převzatá z knihy
Gilles Deleuze
Pusté ostrovy a jiné texty /1953 - 1973 /

editor
Aleš Čermák / Ausdruckbooks
design
Aleš Čermák / Ausdruckbooks
grafické intervence
Aleš Čermák
náklad
100 ks
vydáno v roce
2011
publikace
č.3
vydal
Ausdruckbooks

